

Пропозиції круглого столу «Єдність системи судів загальної юрисдикції: теорія та практика»

На основі представлених доповідей та проведених обговорень учасники круглого столу дійшли висновку про необхідність подальшого вдосконалення та внесення комплексних змін до законодавства у сфері судоустрою, судочинства та статусу суддів і прийняли такі рекомендації:

1. Однакове застосування законів є базовим принципом діяльності судової системи, що нерозривно пов'язаний із принципом правової визначеності та є одним із основоположних елементів принципу верховенства права. У зв'язку з цим Верховному Суду України має бути надано повноваження щодо узагальнення судової практики, аналізу судової статистики, прийняття постанов Пленуму Верховного Суду України щодо надання судам роз'яснень з питань застосування законодавства, а також надання судам нижчого рівня методичної допомоги.

2. Необхідно розширити перелік процесуальних підстав для подання заяв про перегляд судових рішень Верховним Судом України. Повноваження Верховного Суду України щодо перегляду справ з підстав неоднакового застосування судами (судом) касаційної інстанції однієї і тієї самої норми права обмежено лише випадками неоднакового застосування норм матеріального права. Для підвищення рівня захисту прав учасників судового процесу доцільно віднести до повноважень Верховного Суду України перегляд рішень вищих спеціалізованих судів з підстав неоднакового застосування судами (судом) касаційної інстанції однієї і тієї самої норми процесуального права.

3. Правова позиція, висловлена Верховним Судом України під час розгляду конкретної судової справи, має бути обов'язковою для судів загальної юрисдикції та усіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності відповідні норми законодавства.

4. Верховний Суд України є найвищим судовим органом у системі судів загальної юрисдикції, що забезпечує ефективність національної правової системи та дію принципу верховенства права. Порядок перегляду справ Верховним Судом України, визначений Законом України «Про судоустрій і статус суддів», не дозволяє учасникам судового процесу безпосередньо звертатися до Верховного Суду України, що не узгоджується з принципами судочинства та створює зайві процесуальні механізми, які відтермінують прийняття остаточного рішення у справі та перешкоджають відновленню судом порушених прав у розумний строк.

5. Потребує спрощення процедури участі Верховного Суду України у законотворчій роботі. Враховуючи, що чинним законодавством передбачено можливість надання висновків щодо законопроектів лише Пленумом Верховного Суду України, зважаючи на стислі строки для надання таких висновків, встановлені Регламентом Верховної Ради України, доцільно внести до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» відповідні зміни та повернутися до порядку подання висновків на законопроекти, що існував до набрання чинності цим Законом. Крім того, погодження з Верховним Судом України проектів законів не повинно обмежуватися лише питаннями судової системи та діяльності Верховного Суду України, а має стосуватися і законопроектів щодо внесення змін до процесуального законодавства, виконання судових рішень тощо.

6. Нагальною є потреба у перегляді існуючих гарантій незалежності суддів та поверненні необґрунтовано скасованих матеріальних та соціально-побутових компенсацій. Законом зменшено розмір вихідної допомоги судді у зв'язку з відставкою, передбачено положення щодо забезпечення суддів, які потребують поліпшення житлових умов, лише службовим житлом, змінено по-

рядок соціального страхування суддів та скасовано ряд інших матеріальних та соціальних гарантій. Вказані зміни нівеликують установлені міжнародними правовими документами та національним законодавством гарантії незалежності суддів України.

7. Доцільним є віднесення до системи органів суддівського самоврядування органів, до повноважень яких належать питання призначення суддів вперше та обрання їх безстроково, дисциплінарної відповідальності суддів та підвищення їх кваліфікації, оскільки це є елементами самостійності судів і незалежності суддів, а суддівське самоврядування відповідно до частини другої статті 113 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» є гарантією забезпечення самостійності судів і незалежності суддів. З цих самих підстав органи суддівського самоврядування повинні брати участь у формуванні бюджету судової системи та вирішувати питання про призначення суддів на адміністративні посади.

Повноваження органів суддівського самоврядування щодо гарантування незалежності суддів мають бути дієвими, а не декларативними. Для цього, зокрема, доцільно наділити Раду суддів України повноваженнями щодо надання правових висновків до законопроектів на предмет відповідності їх принципу самостійності судів і незалежності суддів, а також запровадити відповідальність посадових осіб за дії, які ставлять під сумнів незалежність судової влади та можуть підірвати довіру суспільства до неї. Члени рад суддів повинні виконувати свої обов'язки на професійній основі, а не на громадських засадах.

Оскільки органи суддівського самоврядування є самоврядними, слід визнати недоцільним надмірне регламентування їх діяльності законом, передбачивши можливість їх детального регулювання самими органами суддівського самоврядування.